

Tek će se nakon toga moći načeti pitanje temeljnih konfiguracija (sklopova riječi) i slično.

Odostražnik će omogućiti da se dobiju i sistematiziraju svi tipovi nastavaka, da se odredi broj i utvrdi čestotni i hijerarhijski (važnosni) red. Napokon će se dobiti podaci za ekonomično kodiranje (uznakovljavanje) svake riječi s obzirom na strojno prevođenje.

Čestotnik će pokazati kojih se nekoliko tisuća riječi najčešće pojavljuje u jeziku, a to je od velike važnosti i za određivanje obujma pamćenja prevodilačkog stroja.

Tezaurus bi obuhvatio oko 1.000 riječi natuknica, jer se svi pojmovi mogu svesti na kojih 1.000 značenjskih skupova. Sve bi se ostale riječi svrstale, svaka prema svom značenju, u te značenjske skupove — nosioce glavnoga značenja. Pri prevođenju bi izbor prevodilačkoga stroja time svaki put bio sužen na određeno semantičko područje. To bi omogućilo ekonomično korištenje prijenosnih vodova i brzinu prevođenja.*

TEČAJ HRVATSKOSRPSKOG JEZIKA PO GLOBALNO-STRUKTURALNOJ AUDIO-VIZUELNOJ METODI¹

Emia Leskovar — Krunoslav Pranjić

Uz engleski, francuski, njemački, talijanski i ruski, hrvatskosrpski je šesti jezični tečaj što su ga, prema načelima (AV) metode, izradili suradnici Zavoda za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Namijenjen je svakome tko hrvatskosrpski uči kao strani jezik. Autori metode su: P. Guberina, sveučilišni profesor, ujedno i pročelnik pomenutog Zavoda i P. Rivenc, profesor na Ecole Normale Supérieure u Saint-Cloudu, Francuska.

Hrvatskosrpski, dakle, posljednji je, zasad, u nizu takvih tečajeva. ali bi se prema dobro poznatoj engleskoj izreci, moglo gotovo poslovično reći: posljednji, ali ne i najmanji, što će reći: ne i najvažniji.

Potpun naziv ove metode zapravo je širi: globalno-strukturalna audio-vizuelna (AGVS). Smatramo potrebnim, prije negoli išta kažemo o specifičnim teorijski relevantnim problemima koji su iskrslili u toku pisanja i tonskog snimanja hrvatskosrpskoga jezičnog tečaja, da u minimalnom sažetku kažemo nešto i o općim lingvističkim koncepcijama i teorijskim temeljima AGSV metode same.

* U idućim brojevima »Jezika« nastojat ćemo potanje opisati načela izrade svakoga od tih rječnika.

¹ Autori: dr Lj. Jonke, E. Leskovar, K. Pranjić; izdanje: Zavod za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1962.

Zašto je metoda audio-vizuelna i nadasve: odakle je i po čemu globalno-strukturalna?² Pokušajmo, prvo, kratko odgovoriti na teže i preče pitanje: što znači u nazivu metode da je ona globalno-strukturalna? Ovdje se polazi od lingvistički revolucionarne ideje Ferdinanda de Saussurea da jezik predstavlja određen sistem. I nastavlja se: jezik je akustičko-vizuelna cjelina jer je svaka situacija, zajedno s elementima koji je tvore, neodvojiva od svoga jezičnog izraza. (Upravo zato metoda se temelji na govorenom jeziku.) A stalna veza između situacije i njezina jezičnog izraza jeste dijalog. Dijalog je ovdje shvaćen dvostruko: kad se čovjek obraća čovjeku, to obraćanje ima dijaloški oblik. Ali čovjek isto tako postupa dijaloški kad je u bilo kakvom odnosu prema svojoj neživoj okolini: uzme li, na primjer, kišobran pred izlazak iz kuće, on dijalogizira s prirodnom pojavom te prema njoj zauzima logičan stav. Čovjek, dakle, uvijek dijalogizira sa stvarnošću: bilo putem jezičnog izraza, bilo pokretima (svojim ponašanjem). A plan stvarnosti takav je da svaka pojava u njoj predstavlja cjelinu za se ili je pak dio jedne ili više širih cjelina. Svaka činjenica iz vanjskoga svijeta, jednako kao i činjenica iz svijetla duhovnih pojava, može postati shvatljiva jer u sebi nosi sintezu. Odatle smo kadri shvaćati sve pojave koje zapažamo te prema njima i upravljamo svoje različite akcije. Tako npr. auto koji juri prema crvenom svjetlu drugačiji je signal za našu akciju negoli auto koji juri prema zelenom svjetlu.

Mi stvarnost promatramo u njezinoj kompleksnosti, a na nju reagiramo u svojoj kompleksnosti. Promatramo je dakle u vezama, u vezama i reagiramo na nju.

Ali te veze ne kreću se izolirano jedna po jedna; ne moramo mi svoju akciju upravljati prema pojedinačnim elementima koje pri tehničkoj analizi možemo uočiti u svojim akcijama. Čovjek može stvarnost zapažati i na temelju tek ponekih njezinih elemenata. Uzmimo opet primjer: da postane svjestan mnoštva automobila koji će začas prijeći slobodno raskršće, čovjeku je dosta da baci pogled na kolonu automobila u pokretu. Taj brzi pogled jedva da će percipirati koje dijelove automobila, ali će čitav stvarni kontekst, situacija sama signalizirati će mozgu čitavu stvarnost. A dovoljan je čak i samo šum motora da se identificira stvarnost. Pa ni šum se ne mora

² Prikaz teorijskih temelja metode ovdje je u parafrazama sažet prema slijedećim člancima:

a) Predgovor francuskom AV tečaju *Voix et images de France*. Paris 1961, str. VII—XXX;

b) P. Guberina: La méthode audio-visuelle structuro-globale et ses implications dans l'enseignements de la phonétique. *Studia romanica et anglica zagrabiensia*, br. 11, Zgb, 1961.

U navedenim člancima, dakako, o svim teorijskim pitanjima metode može se naći iscrpnijih obavijesti.

do kraja pratiti osjetom sluha: prve predodžbe šuma posve su dovoljne da se razabere čitava stvarnost.

Dakle, i naši osjeti operiraju po načelima strukture: čovjek ne mora analitički uočiti čitavo vidno polje da bi ugledao objekt (kao što opet, na planu jezika, ne mora percipirati jednu po jednu frekvenciju glasa da bi čuo i razumio riječ).

Iz ovoga izlaze dvije činjenice o svijetu stvarnosti:

1. Stvarnost uvijek postoji u jedinici cjeline.
2. Stvarnost se čovjeku predočava u formi strukture, a ne u formi pojedinačnih elemenata.

Sada je na redu pitanje: kako čovjek može na plan jezika prenijeti ovu sintetičku i strukturalnu stvarnost? Pitanje se nameće još neizbježnije kad se zna da je plan realnosti sintetičan i strukturalan, da se stvarnost ostvaruje (ili odvija) u globalnim formama, dok se opet isto tako pouzdano znade da je plan jezika analitičan i linearan?

Posegnimo opet za istim primjerom: što nam je činiti ako treba jezično izraziti jedinstvenu, sintetičku sliku mnoštva automobila što jure ulicom?

Upotrijebit ćemo nekoliko riječi, specifično složenih i poredanih, da bismo dobili jedinicu koju smo samo jednim pogledom vizuelno percipirali kao cjelinu. A polazište i uporište jezičnom izrazu treba da je *s i t u a c i j a* jer zapravo tek ona istinski predstavlja prirodne uvjete u kojima se odvijaju sve ljudske manifestacije.

Ako je sada riječ o učenju kojega živog jezika, onda je onome tko ga uči ponajprije potrebno pružiti taj jezik u realnim govornim uvjetima.

Nakon ovih minimalnih obrazloženja može se reći da je ova AV metoda za učenje živih jezika originalna po tome što počiva na globalno-strukturalnom poimanju stvarnosti i što, prema tome, zahtijeva globalno-strukturalno poimanje nastave živih jezika.

Njezini su zahtjevi i brojni i rigorozni, ali bi se mogli svesti na nekoliko temeljnih načela:

a) Jezik valja učiti u njegovu govorenom obliku, i to u tekstovima koji spontano donose stvarne situacije (predstavljjanje, putovanje, stanovanje itd.).

b) Predmet treba da je prisutan, tj. slika koja tumači stvarnost, jer omogućuje bolje razumijevanje situacije. Tumačeći zvučni signal, slika je stalna veza između analitičnosti i linearnosti jezičnog izraza s jedne i sintetičnosti realnosti s druge strane.

c) Zvučni signal (magnetofon) treba opet da tumači sliku. On ujedno omogućuje korektan izgovor, razumijevajući pod tim i glasove, i intonaciju riječi, i rečeničnu intonaciju, i ritam.

U jednu riječ: GSAV metoda ima, dakle, psihološku osnovicu u samoj stvarnosti i u osnovnim osobinama strukturalnog lika samoga jezika. Ona slijedi prirodno učenje jezika i stavlja učenika u stvarni ambijenat i predmeta (situacija) i spontanog učenja jezika.

Neuporedivo je lakše i kudikamo jednostavnije odgovoriti na prvo pitanje: zašto je ova metoda audio-vizuelna? Stoga i odgovor na prvo pitanje tek na drugom mjestu. Uostalom, odgovor se sam kaže kad spomenemo koja tehnička pedagoška pomagala zahtijeva ova metoda: magnetofon i film.

Magnetofon omogućuje posvemašnje stapanje slike i zvuka. (Prednost tako snimljena teksta u tome je što se vrpca može okretati u oba pravca, može se zaustavljati na pojedinoj frazi, a to je od osobite važnosti u početku učenja.) Tonski snimljene izgovorne cjeline od kojih svaka predstavlja smislenu i ritmičku jedinicu, integrirane još u rečeničnu intonaciju, snažno djeluju na cerebralni sistem. A mozak je izvanredno osjetljiv na ritmičke i melodijske stimulacije. Ove su još pojačane istovremenim stapanjem zvučnih i vizuelnih predodžaba koje eksperimentalno stvaraju prirodne uvjete usvajanja nekog jezika.

Memoriranje, dakle, učenje na ovome temelju vrlo je efikasno i gotovo optimalno.

Slika (film) omogućuje predstavljanje i razumijevanje različitih situacija, uključuje izraz u plan stvarnosti, olakšava zvučno memoriranje. Film je istina statičan (zapravo je to nizanje odvojenih slika), ali to je namjerno tako. Dva su tome razloga:

praktički — relativno su jeftinije, lako se prikazuju, mogu se stilizirati;

teorijski — kako slika uvijek treba za koju sekundu da prethodi ozvučenoj frazi, a nestaje tek nakon nje, potrebno je za to vrijeme maksimalno koncentrirati pažnju učenika da bi potpuno upili prikazivanu situaciju i njezin jezični izraz.

(Svršit će se.)

OSVRTI

CIO — ČITAV — SAV

Tri ove riječi, dva pridjeva i jedna zamjenica, često se upotrebljavaju jednoznačno, kao da se njihovi pojmovi potpuno pokrivaju i da se dosljedno, kao sinonimi, mogu izmjenično upotrebljavati u bi-

lo kojem značenju. No, da li su zbilja sinonimi?

Istina, sve tri riječi označuju neku potpunost, cjelokupnost i cjelovitost, ali svaka na svoj način.

Najviše je omilio pridjev *cio* (cijel) s izvedenicama: cjelovit, cjelcat, cjelokupan.